

PLIN021 Sémantická analýza v praxi

OP VK Mezi bohemistikou a informatikou
www.projekt-inova.cz

Zuzana Nevěřilová
xpopelk@fi.muni.cz

Centrum zpracování přirozeného jazyka, B203
Fakulta informatiky, Masarykova univerzita

29. dubna 2013

Kontext

The context of a piece of language (...) is its surrounding environment. But this can include as little as the articulatory movements immediately before and after it, or as much as the whole universe, with its past and future.

(Werth, 1999 in [Requejo, 2007])

Kontext v kontextu kognitivní lingvistiky

- klasický přístup = začneme zkoumat kontext, teprve až selžou všechny ostatní pokusy
- „nový“ přístup = kontext určuje význam, začneme tedy kontextem. . .
- existence kontextu je důvod, proč nelze zcela oddělit sémantiku od pragmatiky [Requejo, 2007]
- porozumění promluvě závisí na jazykové znalosti, ale také na znalosti světa (Bransford et Johnson, 1972)

Kontext: rozdělení

- jazykový
- situační (objektivní i subjektivní)

Kontext a kognitivní lingvistika

- slova nenesou významy, naopak slova jsou instrukce k výstavbě významu jazykového výrazu
- význam promluvy není funkcí významu jednotlivých částí
- víceznačnost je norma
- nemá cenu zkoumat menší jednotky (slova, izolované věty) bez znalosti kontextu

Kontext: formalismy a studium

- sémantické a asociativní sítě, rámce (Fillmore, 1985), skripty (Abelson), domény (Langacker 1987), mentální prostory (Fauconnier, 1994)
- významové potenciály (Hanks)
- kontextové vektory

Kontext: formalismy

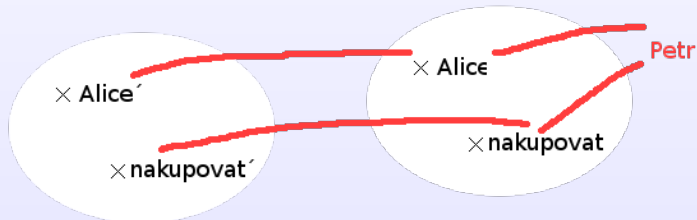
sémantické a asociativní sítě, rámce (Fillmore, 1985), skripty (Abelson)

- zachycení kontextu pomocí relací: isa, has a, located in . . .
- typický (mnohdy nezmíněný) kontext
- částečně kulturně a geograficky závislé
- některé části jsou nezávislé, ale nevíme, které to jsou
- jak reagovat na změny stereotypů (např. telefonování)?

Mentální prostory (Fauconnier, 1994)

pracují s rámci, ale umožňují zrcadlení

Petr si myslí, že Alice šla nakupovat.

Domény (Langacker 1987)

What one finds in language depends in large measure on what one expects to find. [Langacker, 1987]

Domény (Langacker 1987)

význam je kognitivní jev

cognitive grammar – vychází z lingvistiky, ale inspiruje se v kognitivní psychologii a umělé inteligenci

1. sémantika není univerzální, ale jazykově závislá
2. nelze oddělit syntax a sémantiku
3. nelze oddělit syntax a lexikon

Domény (Langacker 1987)

Každá jazyková jednotka je v určité míře závislá na kontextu. Kontext, který charakterizuje sémantickou jednotku, nazýváme doména.

Základní domény vs. abstraktní domény

Koncept NEHET předpokládá existenci konceptu PRST. Koncept PRST předpokládá existenci konceptu RUKA. . . předpokládá existenci konceptu TĚLO. TĚLO je **základní doména**, předpokládá sice existenci trojrozměrného prostoru, není tím ale nijak zvláštní. Doménu, která není základní, nazýváme **abstraktní**.

Význam slova odpovídá konfiguraci (umístění) v jedné nebo více doménách.

Domény (Langacker 1987)

Domény mají dimenze, např. TEPLOTA je jednorozměrná. Díky dimenzím je možné významy uspořádat.

Domény jsou uzavřené (konečný rozsah BAREV, které můžeme rozeznat), nebo otevřené (ČAS).

Hodnoty rozměru v doménách mohou být spojité nebo diskrétní, základní jsou většinou spojité, abstraktní jsou někdy diskrétní (RODINNÉ VAZBY).

Většina významů je definovaných ve více doménách zároveň: např. BANÁN je definovaný v doménách BARVA, TVAR, JÍDLO, STROM, CHUŤ.

Langacker, R. W. (1987).

Foundations of cognitive grammar: Theoretical Prerequisites.

Stanford University Press, Stanford, CA.

Vol 1, 1987(Hardcover), 1999(Paperback).

Requejo, M. D. P. (2007).

The role of context in word meaning construction: A case study.

International Journal of English Studies, 7.